

AMBARGONUN
KALDIRILMASININ
TÜRKİYE-İRAN
TİCARETİNE ETKİLERİ
ÜZERİNE
DEĞERLENDİRMELER

MUSTAFA EMRE AYDIN

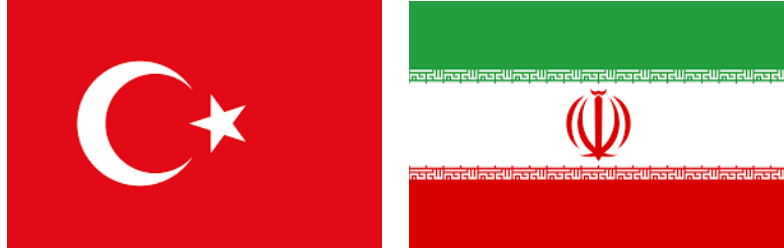
Kuzeydođu Anadolu Kalkınma

Ajansı- Uzman

Kasım 2015

AMBARGONUN KALDIRILMASININ TÜRKİYE-İRAN TİCARETİNE ETKİLERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

MUSTAFA EMRE AYDIN

ERZURUM, KASIM 2015

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	v
1. GİRİŞ.....	1
2. İRAN ÜLKE PROFİLİ.....	2
2.1. GENEL BİLGİLER.....	2
2.1.1. Siyasi ve İdari Yapı.....	2
2.1.2. Ekonomi.....	2
2.1.3. Nüfus ve İşgücü.....	4
2.1.4. Doğal Kaynaklar ve Çevre.....	4
2.2. SEKTÖRLER.....	5
2.2.1. Tarım.....	5
2.2.2. Sanayi.....	5
2.2.3. Madencilik.....	5
2.2.4. Petrol.....	6
2.2.5. Doğalgaz.....	6
2.3. DIŞ TİCARET.....	6
2.3.2. Genel Durum.....	6
2.3.3. İhraç Ettiği Başlıca Ürünler.....	7
2.3.4. İthal Ettiği Başlıca Ürünler.....	8
2.3.5. Başlıca Ülkeler İtibarıyla İhracatı.....	9
2.3.6. Başlıca Ülkeler İtibarıyla İthalatı.....	9
3. TÜRKİYE-İRAN TİCARİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERİ.....	10
3.1. TÜRKİYE-İRAN DIŞ TİCARET VERİLERİ.....	11
3.2. TÜRKİYE'NİN İRAN'A İHRAÇ ETTİĞİ BAŞLICA ÜRÜNLER.....	12
3.3. TÜRKİYE'NİN İRAN'DAN İTHAL ETTİĞİ BAŞLICA ÜRÜNLER.....	13
3.4. İKİ ÜLKE ARASINDAKİ ANLAŞMA VE PROTOKOLLER.....	13
4. ERZURUM-İRAN DIŞ TİCARETİ.....	15
5. AMBARGONUN KALDIRILMASININ TÜRKİYE-İRAN TİCARETİ ÜZERİNE ETKİLERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER.....	17
5.1. İRAN'A UYGULANAN AMBARGONUN KALDIRILMASINA YÖNELİK ANLAŞMANIN DETAYLARI.....	17
5.2. AMBARGONUN KALDIRILMASININ TÜRKİYE-İRAN TİCARETİNE ETKİLERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER.....	19

5.3. İRAN'A İHRAÇ POTANSİYELİMİZ OLAN ÜRÜNLER.....	20
5.3.1. Tarım ve Gıda Ürünleri İhraç Potansiyelimiz.....	20
5.3.2. Sanayi Ürünleri ve Hizmetler İhraç Potansiyelimiz.....	24
6. SONUÇ.....	31
7. KAYNAKÇA.....	32

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
BP	: British Petroleum
DAİB	: Toplam Kalite Yönetimi
DEİK	: Tüketici Fiyat Endeksi
GSYİH	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
GTİP	: Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
MFN	: Most Favoured Nation
TİM	: Türkiye İhracatçılar Meclisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UAEA	: Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: İran Ekonomisine Genel Bakış (İran Ülke Bülteni, DEİK, 2015).....	3
Tablo 2: İran Dış Ticaret Göstergeleri (ITC Trademap).....	7
Tablo 3: İran'ın İhraç Ettiği Başlıca Ürünlerin Değeri (ITC Trademap).....	7
Tablo 4: İran'ın İthal Ettiği Başlıca Ürünler (ITC Trademap).....	8
Tablo 5: İran'ın Başlıca Ülkeler İtibarı ile İhracatı (ITC Trademap).....	9
Tablo 6: İran'ın Başlıca Ülkeler İtibarı ile İthalatı (ITC Trademap).....	9
Tablo 7: Türkiye-İran Dış Ticaret İstatistikleri (TÜİK).....	11
Tablo 8: Türkiye'nin İran'a İhracatında Başlıca Ürünler (ITC Trademap).....	12
Tablo 9: Türkiye'nin İran'dan İthalatında Başlıca Ürünler (ITC Trademap).....	13
Tablo 10: Türkiye ve İran arasında geçmişten bu yana imzalanmış olan anlaşma ve protokoller (İran Ülke Raporu, Ekonomi Bakanlığı, 2014, Ankara).....	13
Tablo 11: Erzurum'un İran ile Dış Ticareti (TÜİK).....	15
Tablo 12: Ürün grubu bazında Erzurum'dan İran'a İhracat (DAİB).....	15
Tablo 13: Erzurum'un En Fazla İhracat Yaptığı İlk 5 Ülke (TİM 2015).....	15
Tablo 14: Bazı Tarım ve Gıda Ürünlerinin İran Dış Ticaretindeki Durumu (TÜİK, Ekonomi Bakanlığı İran Raporu).....	22
Tablo 15: Bazı Sanayi Ürünlerinin İran Dış Ticaretindeki Durumu (TÜİK, Ekonomi Bakanlığı İran Raporu).....	28

1. GİRİŞ

İran İslam Cumhuriyeti'nin 1979 devrimi sonrasında yürüttüğü enerji –özellikle nükleer enerji- politikaları batı ülkeleri ile ilişkilerinin gerilmesine neden olmuş ve batı ülkeleri tarafından uzun yıllar boyunca İran'a bazı yaptırımlar uygulanagelmiştir. Haziran 2013'te yapılan seçimlerde Hasan Ruhani'nin Cumhurbaşkanı seçilmesi ile birlikte İran uzun yıllardır yürüttüğü enerji politikalarını değiştirebileceği ve batı ülkeleri ile ilişkilerini normalleştirebileceği yönünde sinyaller vermiştir.

2013 yılı Kasım ayında BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi (ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, Rusya) ve Çin (P5+1) ile Cenevre'de yürütülen müzakereler olumlu sonuçlanmış ve İran'ın nükleer faaliyetlerini durdurması karşılığında yaptırımların kaldırılmasını uzun bir sürece yayan Cenevre Sözleşmesi 24 Kasım 2013'te imzalanmış ve 20 Ocak 2014'te yürürlüğe girmiştir.

Mazisi çok geçmişe dayanan iki ülke arasındaki siyasi ilişkiler, aynı din ve İran'ın Türkiye'ye komşu eyaletlerinde aynı dilin konuşulması gibi hususlar göz önüne alındığında Türkiye'nin ambargonun kaldırılmasından olumlu yönde en fazla etkilenecek ülkelerin başında geleceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada henüz çok yeni olmasına rağmen ambargonun kaldırılmasının akabinde ülkemizin İran ile olan ekonomik ilişkilerinin ne yönde seyredeceği ve özellikle dış ticaret firmalarımıza önümüzdeki süreçte hangi alanlarda İran ile ticaretin geliştirilebilecekleri hakkında fikir vermek amaçlanmıştır.

2. İRAN ÜLKE PROFİLİ

Bu bölümde öncelikle İran'ın mevcut durumunu irdelleyeceğiz. Ülkenin siyasi yapısı, ekonomisi, öne çıkan sektörleri ve dış ticaret göstergeleri ile ilgili verileri bulabileceksiniz.

2.1. GENEL BİLGİLER

Resmi Adı	: İran İslam Cumhuriyeti
Yönetim Biçimi	: İslam Cumhuriyeti (1979 Anayasası)
Başkenti	: Tahran
Başlıca Kentleri	: Tahran (12 milyon), Meşhed (4 milyon), İsfahan (2,5 milyon), Tebriz (2,3 milyon), Şiraz (1,8 milyon)
Dini Lider	: Ayetollah Seyid Ali Khamenei
Cumhurbaşkanı	: Hasan Ruhani
Nüfusu	: 76,9 milyon
Yüzölçümü	: 1.648.195 km ²
Resmi Dili	: Farsça
Kullanılan Diller	: % 58 Farsça, % 26 Türk ve Türk Lehçeleri, % 9 Kürtçe, % 2 Luri, % 1 Türkçe, % 1 Beluci, %1 Arapça, %2 Diğer
Para Birimi	: İran Riyali (10 Riyal = 1Tümen)
Para Kuru	: 1 \$ = 35,000 IR
Saat Farkı	: Türkiye saatinden 1,5 saat ileridedir.

2.1.1.Siyasi ve İdari Yapı

Şah yönetimi 11 Şubat 1979 tarihinde devrilmiş ve ülkede aşama halinde dini esasa dayalı bir devlet düzeni kurulmuştur. İran'da gücün ulema ile halk tarafından seçilen temsilciler arasında hiyerarşik olarak paylaşıldığı, dini teokrasi ile Başkanlık sistemi karışımı kendine özgü bir yönetim biçimi hakimdir. Başbakanlık Kurumu bulunmamakta olup; yürütme erki 4 yıllık dönemler için gizli oy prensibi ile yapılan genel seçimlerde seçilen Cumhurbaşkanı'nın elindedir (İran Ülke Raporu, Ekonomi Bakanlığı, 2014).

2.1.2.Ekonomi

İran genel olarak ekonomide merkezi planlamanın hakim olduğu, petrol, doğal gaz ve diğer büyük ölçekli işletmeler üzerinde devlet mülkiyetinin devam ettiği, kırsal bölgelerde tarımsal üretimin ağırlıklı olduğu, özel ticaret faaliyetlerin ise sınırlı düzeyde olduğu bir ekonomik yapıya sahiptir. Ülke GSYİH'sının sektörel dağılımı ise %45 sanayi, %44 hizmet ve %11 tarım olarak

gerçekleşmiştir(İran Ülke Bülteni, DEİK,2015).

Irak Savaşı'ndan sonra ailelere yardım etmek amacıyla kurulan, dini liderlik makamına karşı sorumlu bir tür İslami esaslı vakıflar (bonyad) geniş vergi muafiyetlerine, sübvansiyonlara ve işgücü avantajlarına sahiptir ve bu nedenle son dönemde fazlaca etkili olan devlet tekelleridir. İran ekonomisinin %40'ı doğrudan, %45'i de bonyadlar aracılığıyla devlet tarafından kontrol edilmektedir. Ekonominin kalan %15'lik kısmı ise muhafazakâr işadamları tarafından idare edilmektedir (İran Ülke Bülteni, DEİK,2015).

Döviz girdilerinin %80'ini petrol ihracatının oluşturması nedeniyle, İran ekonomisi petrol fiyatlarındaki hareketliliğe aşırı duyarlıdır. 1990'ların sonunda petrol fiyatlarındaki düşüşler nedeniyle daralan İran ekonomisi 2000 yılından günümüze kadar, petrol fiyatlarının tekrar yüksek seyretmesi ile canlanmıştır. Ancak İran'ın nükleer faaliyetlerine ilişkin Haziran 2010'da uygulanmaya başlanan Birleşmiş Milletler (BM) yaptırımları ve 2010'dan itibaren etkisi ve kapsamı genişleyen ABD ve Avrupa Birliği (AB) yaptırımları ülke ekonomisini olumsuz etkilemektedir. Özellikle AB ülkelerinin İran'a petrol ambargosuyla birlikte ek olarak uygulanan ABD ve AB yaptırımları ülkenin bütçe gelirlerinin çoğunluğunu oluşturan petrol ürünleri ihracatını önemli derecede azaltmaktadır (İran Ülke Bülteni, DEİK,2015).

Tablo1: İran Ekonomisine Genel Bakış (İran Ülke Bülteni, DEİK, 2015)

	2011	2012	2013	2014
Nominal GSYİH (*milyar ABD Doları)	541.107	398.030	367.098	402.700 ¹
Reel GYSİH'daki Büyüme (%)	3.0	3.0	-5.8	1.5 ²
Kişi Başı GSYİH, SAGP (ABD Doları)	14,488	16,447	16,164 ^a	16,463 ^a
Enflasyon, Tüketici Fiyatları (Yıllık %)	12.4	21.5	30.5	34.7
İhracat (*milyon ABD Doları)	112,788	145,518	98,033 ^c	93,015 ^c
İthalat (*milyon ABD Doları)	75,458	77,729	67,058 ³	60,047 ^c
Cari Hesap Dengesi (milyar ABD Doları)	37,330	67,789	30,975 ^c	32,968 ^c

¹ IMF geçici veri

² Dünya Bankası tahmini

³ İran Merkez Bankası geçici veri

Petrol Üretimi (varil/gün)	3,576	3,740	3,576	3,121
Petrol İhracatı (milyon ABD Doları)	90,191	118,861	68,135 ^a	64,789 ^a
Dış Borç, Yıl Sonu (*milyon ABD Doları)	22,814	17,340	7,682	6,655
Döviz Kuru, ABD Doları/IRR (Bankalar arası piyasa kuru)	10,339	10,962	12,260	21,253
İşsizlik (%)	12,3	12,2	10,4	11,5 ^a

2.1.3.Nüfus ve İşgücü

Resmi verilere göre 71,5 milyon nüfusa sahip olan İran nüfusunun 2013 yılında 77,6 milyona ulaşması öngörülmektedir. Toplam nüfusun % 23,9'u 0-14 yaş arasında, % 71,1'i 15-64 yaş arasında ve % 5,1'i 65 yaş ve üstüdür. Ülkenin yaş ortalaması 27.4 olup; 2012 yılı için nüfus artış hızı % 1,24 olarak tahmin edilmektedir. 2012 yılı itibarıyla ülke nüfusunun % 18'inin yoksulluk sınırının altında yaşadığı tahmin edilmektedir. Nüfusun yaklaşık % 70'i kentlerde yaşamakta olup; okur-yazarlık oranı % 77'dir. Haziran 2014 itibarıyla işgücünün % 25'i tarım, % 31'i sanayi ve % 45'i hizmetler sektöründe istihdam edilmektedir (İran Ülke Raporu, Ekonomi Bakanlığı, 2014).

2.1.4.Doğal Kaynaklar ve Çevre

İran'ın başlıca doğal kaynakları; petrol, doğal gaz, kömür, krom, bakır, demir cevheri, kurşun, manganez, çinko ve sülfürdür. Ülkenin başlıca tarım ürünleri; buğday ve pirinç gibi hububatlar, şeker pancarı, şeker kamışı, meyveler, kabuklu yemişler, pamuk, süt ürünleri, yün ve havyardır. İran sanayisi; petrol, petrokimyasallar, gübreler, sodyum hidroksit, tekstil, çimento vb inşaat malzemeleri, gıda işleme (özellikle şeker ve bitkisel yağ üretimi) ve metal işleme sektörlerinde yoğunlaşmıştır(İran Ülke Raporu, Ekonomi Bakanlığı, 2014).

Kentlerde taşıt emisyonları, rafineriler ve sanayi atıkları kaynaklı olarak hava kirliliği görülmektedir. Ormanlık alanların tahribi, hayvanların aşırı otlatılması, çölleşme, Basra Körfezi'nde petrol kirliliği, sulak arazilerin kuraklaşması, toprağın tuzlanması, içme suyu kaynaklarının yetersizliği, kanalizasyon atıklarının yol açtığı su kirliliği ve sanayi atıklarından doğan kirlenme ülkenin başlıca çevresel sorunlarıdır(İran Ülke Raporu, Ekonomi Bakanlığı, 2014).

2.2. SEKTÖRLER

2.2.1.Tarım

Dünyada tarım üretimi çeşitliliği (çiftlik ve bahçe üretimi dâhil) açısından 23.6 milyon hektar ekilebilir alanları ile dördüncü sırada yer alan İran'da tarımsal üretim çoğunlukla ülkenin kuzey ve batısında yer alan verimli arazilerde yapılmaktadır. Tarım alanlarının yaklaşık %60'lık bir bölümü ise düzenli olarak sulanamamaktadır (İran Ülke Bülteni, DEİK,2015).

Ülkede farklı iklim özelliklerin nedeniyle çok çeşitli tarım ürünlerinin yetişmesi için elverişli ortam bulunsa da İran GSYİH'nın yalnızca %10.6'sını tarım sektörü oluşturmaktadır ve İran, tarım ve gıda ürünlerin dış ticaretinde ithalatçı durumundadır. Halihazırdaki işgücünün de %17'si tarım sektöründe faaliyet göstermektedir(İran Ülke Bülteni, DEİK,2015).

2.2.2.Sanayi

İran GSYİH'nın yaklaşık %45'ini oluşturan sanayi sektöründe mevcut işgücünün %34,4'ü bu sektörde istihdam edilmektedir. İran'daki özelleştirme girişimlerinin başarılı olamaması ve 1990'ların ortalarındaki yüksek dış borç ödemeleri sonucu petrol harici sanayi sektörlerine yeterli düzeyde döviz rezervlerinin aktarılamaması petrol harici sektörlerin gelişimine engel olmuştur(İran Ülke Bülteni, DEİK,2015).

İran'ın sahip olduğu 11 petrokimya kompleksi Basra Körfezi'nin petrokimya üretiminin yüzde 13'ünü gerçekleştirmektedir. Son yıllarda İran'ın petrol dışı gelirlerinde de bir artış göze çarpmaktadır(İran Ülke Bülteni, DEİK,2015).

Petrokimya alanındaki önemli projelerin çoğu Körfez kıyısında bulunan Pars Özel Ekonomik Bölgesi'nde yer almaktadır. Son yıllarda hızlı bir büyüme gözlenmektedir ancak hedeflenen yüksek değerlere ulaşılması, Pars Özel Ekonomik Bölgesi'nin daha da geliştirilmesinin yanında İran'ın bu alandaki dış yatırımı ülkesine çekebilme yeteneğine bağlıdır(İran Ülke Bülteni, DEİK,2015).

Yaptırımlarla birlikte yerli otomobil sanayisine öncelik verilen İran'da, hükümetin yatırımları ile birlikte otomobil üretimi rekor seviyelere ulaşmıştır. Otomotiv sektörü üretim hacmi açısından dünyada 14. sırada yer alan İran'da yıllık ortalama 1,5 milyon adet üretim yapılmaktadır(İran Ülke Bülteni, DEİK,2015).

İran'da 168 adet, 50'den fazla kişinin çalıştığı geniş ölçekli gıda işleme tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerde yıllık ortalama 9 milyar riyal değerinde üretim gerçekleştirilmektedir(İran Ülke Bülteni, DEİK,2015).

2.2.3.Madencilik

Dünyanın en büyük çinko, ikinci en büyük bakır ve dokuzuncu büyük demir rezervlerinin bulunduğu İran maden bakımından zengin bir ülkedir. Diğer maden rezervleri arasında uranyum,

kurşun, kromit, manganez, kömür ve altın yer almaktadır. Madeni cevherler açısından dünyanın en zengin on beşinci ülkesi olan İran'da 68 çeşit maden, 37 milyar ton mevcut rezerv ve 57 milyar tondan fazla potansiyel rezerv bulunsa da dünya maden üretimindeki yeri %1.5'in altında seyretmektedir (İran Ülke Bülteni, DEİK,2015).

2.2.4.Petrol

Dünya rezervlerinin ise %9.3'ünü elinde bulundurarak; Venezuela, Suudi Arabistan ve Kanada'yı takiben dünyada dördüncü sırada yer alan İran'ın ham petrol rezervlerinin önemli bir bölümü Irak sınırı yakınındaki Kuzistan'da bulunmaktadır. İran günlük 4 milyon 200 bin varil ham petrol üretim kapasitesine sahiptir ve günlük ham petrol üretimi yaklaşık 4 milyon 106 bin varildir(İran Ülke Bülteni, DEİK,2015).

2009 yılında İran'da Sousangerd'de 8.8 milyar varillik yeni bir petrol sahası bulunmuştur. Bu petrol sahası son 5 yılda keşfedilen petrol sahaları arasında en büyük olanıdır (İran Ülke Bülteni, DEİK,2015).

Döviz girdilerinin %80'ini, bütçe gelirlerinin de %40-50'sini petrolden elde eden İran'da, yaptırımların uygulanmasıyla birlikte 2012'de 101,4 milyar dolar olan petrol ihracatı, 2013'te 61,9 milyar dolara gerilemiştir. İran petrol alıcıları ise Çin, Hindistan, Güney Kore, Japonya ve Türkiye'dir (İran Ülke Bülteni, DEİK,2015).

2.2.5.Doğalgaz

2013 yılı sonu itibariyle BP Dünya Enerji İstatistiklerine göre 33.8 trilyon m³'lük doğalgaz rezervleri ile birinci sırada olan İran'ı, 31.2 trilyon m³ ile Rusya ve 24.7 trilyon m³ ile Katar takip etmektedir. Doğalgaz üretimi ise yine BP verilerine göre 2011'de 159.9 milyar m³, 2012'de 165.6 milyar m³ ve 2013'te 166.6 milyar m³ olarak gerçekleşmiştir (İran Ülke Bülteni, DEİK,2015).

2.3. DIŞ TİCARET

İran'ın son yıllardaki dış ticaret performansına baktığımızda dış ticaret fazlası veren bir ülke konumundadır. 2011 yılında 200 milyar dolara yaklaşan toplam dış ticaret hacmi yeni yaptırımlar sonucu olarak 2012 ve 2013 yıllarında önemli derecede gerilemiştir.

2.3.2.Genel Durum

İran'ın petrol ve doğal gaz ihracatından elde ettiği gelirlere bağlı olarak 2011 yılı ihracatı 102.1 Milyar dolar, ithalatı 54.1 milyar dolar civarındadır. 2011 yılında 48 milyar doları aşan dış ticaret fazlası ile İran, toplam 156 milyar dolarlık dış ticaret hacmini aşmıştır. 2012 yılı ihracatı ise 83 milyar dolar, ithalatı ise 53 milyar dolar civarındadır. 2013 yılına gelindiğinde ise dış ticaret hacminde,

ambargonun etkisiyle önceki yıllara göre ciddi bir düşüş gerçekleşmiştir. 2013 yılı ihracatı 63 milyar dolar olarak gerçekleşirken, ithalatı ise 46 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir (İran Ülke Raporu, Ekonomi Bakanlığı, 2014).

Tablo 2: İran Dış Ticaret Göstergeleri (ITC Trademap)

(Milyar ABD Doları)	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
2010	83,7	54,6	29,1	138
2011	130,5	68,3	62,2	198,8
2012	83,1	53	30,1	136,1
2013	62,9	45,6	17,3	108,5

2.3.3.İhraç Ettiği Başlıca Ürünler

İran'ın ihraç ettiği ürünlere bakıldığında ham petrol ve petrol türevlerinin başı çektiği net bir şekilde görülmektedir.

Tablo 3: İran'ın İhraç Ettiği Başlıca Ürünlerin Değeri (ITC Trademap)

	Ürün Adı	2011	2012	2013
GTIP	Diğerleri ile Birlikte Toplam (1000 ABD Doları)	130.544.000	83.951.717	62.920.668
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	84.381.572	52.748.016	37.698.576
9999	Başka yerde belirtilmemiş ürünler	14.755.558	11.006.062	9.026.758
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	2.074.836	2.271.513	2.627.801
2601	Demir cevherleri ve konsantreleri	789.933	1.824.957	2.406.911
2905	Asiklik alkoller vb. Halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış/nitrozalanmış türevl	1.672.695	1.626.079	1.802.089
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	1.075.703	2.635.853	1.706.722
3102	Azotlu mineral/kimyasal gübreler	992.774	1.087.435	816.374
2902	Siklik hidrokarbonlar	1.130.032	892.754	811.221
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	5.544.809	2.415.872	443.168

802	Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış/soyulmuş)	1.034.784	757.402	410.085
-----	---	-----------	---------	---------

2.3.4.İthal Ettiği Başlıca Ürünler

İran'ın ithal ettiği ürünlere bakıldığında gıda ürünleri, ilaç ve motorlu kara taşıtları aksamları ön plana çıkmaktadır.

Tablo 4: İran'ın İthal Ettiği Başlıca Ürünler (ITC Trademap)

	Ürün Adı	2011	2012	2013
GTIP	Genel Toplam (1000 ABD Doları)	68.319.000	53.236.258	45.851.069
1006	Pirinç	975.359	980.708	2.464.325
7108	Altın (ham, yarı işlenmiş, pudra halinde)	6	6.528.068	1.661.204
2304	Soya fasulyesi yağı üretiminden arta kalan küspe ve katı atıklar	844.825	929.166	1.531.133
1001	Buğday ve mahlut	20.385	171.034	130.173
1005	Mısır	1.294.012	122.136	953.994
3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	1.120.000	753.592	925.626
1511	Palm yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	649.476	797.712	787.815
1507	Soya yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	784.105	579.496	762.325
8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	883.875	984.613	613.717
7208	Demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri-genişlik 600mm. Fazla	1.613.849	710.069	606.903

2.3.5.Başlıca Ülkeler İtibarıyla İhracatı

İran en fazla ihracatı Çin'e gerçekleştirmektedir. İran'ın Çin'e yapmış olduğu 25 milyar dolarlık ihracat toplam ihracatının %40'ına tekabül etmektedir. İran Türkiye'ye toplam ihracatının %16'sına denk gelecek şekilde 10 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirmektedir. Türkiye İran'ın en fazla ihracat yaptığı 2nci ülke konumundadır.

Tablo 5: İran'ın Başlıca Ülkeler İtibarı ile İhracatı (ITC Trademap)

	2013
Toplam İhracat (1000 ABD Doları)	62.920.668
Çin	25.404.912
Türkiye	10.383.154
Hindistan	10.031.595
Japonya	6.930.974
Güney Kore	5.564.403
Tayvan	1.140.158
Umman	562.075
Rusya Federasyonu	432.541
Almanya	377.949
Ermenistan	187.570

2.3.6.Başlıca Ülkeler İtibarıyla İthalatı

İran'ın ithalatında da Çin yine başı çekmektedir. İran en fazla ithalatı % 31 ile Çin'den gerçekleştirmektedir. Türkiye İran'ın en fazla ithalat yaptığı 4ncü ülke konumundadır. İran toplam ithalatının % 8'ni Türkiye'den gerçekleştirmektedir.

Tablo 6: İran'ın Başlıca Ülkeler İtibarı ile İthalatı (ITC Trademap)

	2013
Toplam İthalat (1000 ABD Doları)	45.581.069
Çin	14.395.875
Hindistan	5.433.901
Güney Kore	4.480.902
Türkiye	4.193.950
Almanya	2.506.274

Brezilya	1.609.137
İtalya	1.392.217
Rusya Federasyonu	1.168.646
Arjantin	1.102.961
Malezya	996.801

3. TÜRKİYE-İRAN TİCARİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

2003 yılına kadar İran ile ticari ve ekonomik ilişkilerimiz; ülkedeki kapalı rejim ve korumacı ekonomi siyaseti kaynaklı sorunlar, siyasi krizler nedeni ile arzu edilen potansiyelde gerçekleşmemiş olsa da anılan dönemden itibaren İran ile ticari ilişkiler ve karşılıklı yatırım faaliyetlerinde hareketlilik yaşanmaktadır.

Komşu ülke İran ile ülkemiz arasındaki kültürel benzerlikler, nüfusun önemli bir kesiminin Türkçe konuşuyor olması, Türkiye'ye karşı duyulan sempati ve Avrupalı firmaların İran pazarında yeterince bulunmaması gibi sebepler Türk işadamları için İran'ı cazip hale getirmektedir. Ayrıca, iki ülke hükümetleri tarafından karşılıklı ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi yönünde gerekli kararlılık ve uygun ortamın sağlanması da olumlu rol oynamaktadır.

İran ile 1996 yılında 1 Milyar Dolar civarında olan dış ticaret hacmimiz, 2008 yılı itibarıyla 10 Milyar Dolar'ı aşmıştır. Türkiye aleyhinde seyreden dış ticaret dengesi, İran'dan doğal gaz ithalatı ile birlikte son yıllarda daha da artmış ve 2008 yılı itibarıyla 6 Milyar Dolar'ın üzerinde gerçekleşmiştir. 2009 yılında, küresel ekonomik krizin etkisiyle iki ülke ticaret hacminin yaklaşık 5,5 Milyar Dolar'a gerilemekle birlikte, kriz etkilerinin hızla atlatıldığı 2010 yılında hacim olarak 10,6 milyar dolar aşılmıştır. 2011 yılında ise 16 milyar dolarlık dış ticaret hacmine ulaşılmasına rağmen iki ülke arasındaki dış ticaret dengesi Türkiye aleyhine ilerlemektedir. 2012 yılında ise 2011 yılına göre ihracatımız %176 oranında artış göstererek 9,9 milyar dolara ulaşmış, ithalatımız ise bir önceki yıla göre %3 oranında azalarak 11,9 milyar dolara düşmüştür (İran Ülke Raporu, Ekonomi Bakanlığı, 2014).

Dışa kapalı ekonomik yapısı, uyguladığı dış ticaret kontrolleri, yüksek gümrük tarifeleri, tarife dışı engeller, bankacılık ve ödemeye ilişkin sorunlar, iki ülke arasındaki ulaşım ağlarının yetersizliği ve sınır kapılarında karşılaşılan sorunlar gibi engeller nedeniyle 2003 yılına dek İran ile ticari ilişkilerimizin boyutu istenen düzeyde gerçekleşmemiştir. Benzer sebeplerle İran pazarında Türk firmaları ile rekabet edecek Avrupa firmalarının sayısı da sınırlıdır. Böyle bir ortamda Türkiye'nin İran ile coğrafi ve kültürel bağlarını kullanarak pazarda mevcut Türk malı imajını daha da geliştirmesi ve diğer ülkelere kıyasla rekabet avantajı kazanması mümkün görülmektedir. İran aynı zamanda

Türkiye'nin Orta Asya pazarlarına açılımında da en kısa güzergâhtır (İran Ülke Raporu, Ekonomi Bakanlığı, 2014).

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, 2014 yılında İran'a ihracatımız bir önceki seneye göre %7,8 azalarak 3 milyar 888 milyon ABD doları; İran'dan ithalatımız ise %5,2 azalmış ve 9 milyar 833 milyon ABD doları olarak gerçekleşmiştir.

3.1. TÜRKİYE-İRAN DIŞ TİCARET VERİLERİ

Tablo 7: Türkiye-İran Dış Ticaret İstatistikleri (TÜİK)

(Milyar ABD Doları)	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2010	3.044	7.645	10.689	-4.601
2011	3.590	12.461	16.051	-8.871
2012	9.922	11.964	21.886	-2.042
2013	4.192	10.383	14.575	-6.191
2014	3.888	9.833	13.721	-5.945

2014 yılına baktığımızda İran ülkemizin en fazla ithalat gerçekleştirdiği 6ncı ülke konumunda bulunmaktadır.2014 yılında ülkemizin toplam ithalatının %4,05'lik kısmı İran'dan gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan yine 2014 yılı için İran en fazla ihracat yaptığımız 10ncu ülke konumundadır ve toplam ihracatımızın %2,46'lık bölümü İran'a yapılmıştır (TÜİK 2015).

3.2. TÜRKİYE'NİN İRAN'A İHRAÇ ETTİĞİ BAŞLICA ÜRÜNLER

2012 yılında Türkiye'nin İran'a ihracatında önem arz eden başlıca ürün grupları; altın, çelik profil, lif levha, otomotiv yan sanayi ürünleri, sentetik iplik, cam mutfak eşyası, mobilya ve beyaz eşya başta olmak üzere çok çeşitli sanayi ürünleri sayılabilir.

Tablo 8: Türkiye'nin İran'a İhracatında Başlıca Ürünler (ITC Trademap)

Ürün Kodu	Ürün Adı	2012	2013	2014
Toplam İhracat (1000 ABD Doları)		9.922.580	4.192.567	3.888.292
7113	Mücevherci eşyası veya aksamı	12.102	17.779	818.503
4411	Ağaçtan veya diğer odunsu maddelerden lif levhalar	116.663	86.860	112.550
8708	87.01 ila 87.05 Pozisyonlarında yer alan motorlu taşıtların aksam, parça ve aksesuarı	167.766	62.197	78.254
8302	Adi metallerden donanım, tertibat ve benzeri eşya	29.813	41.291	76.988
2402	Tütün veya tütün yerine geçen maddelerden yapılmış purolar, uçları açık purolar, sigarillolar ve sigaralar	37557	49908	68590
2403	Diğer mamul tütün ve mamul tütün yerine geçen maddeler; "homojenize" veya yeniden tertip edilmiş tütün; tütün hülasa ve esansları	63745	63097	64502
4811	Kağıt, karton, selüloz, vatka ve selüloz liften tabakalar	33631	48153	60661
4418	Ahşaptan bina ve inşaat için marangozluk mamulleri ve doğrama parçaları (hücreli ahşap levhalar, birleştirilmiş döşeme tahtalarından panolar, padavralar ve çatı örtüleri (shakes) dahil)	9436	13688	59704
8481	Borular, kazanlar, tanklar, depolar ve benzeri diğer kaplar için musluklar, valfler (vanalar) ve benzeri cihazlar (basınç düşürücü valfler ile termostatik kontrollü valfler dahil)	26812	47245	59164
7216	Demir veya alaşımsız çelikten profiller	96353	59706	55670

3.3. TÜRKİYE'NİN İRAN'DAN İTHAL ETTİĞİ BAŞLICA ÜRÜNLER

Türkiye'nin İran'dan ithal ettiği ürünlere göz attığımızda petrol ve türevleri, elektrik enerjisi ve belirli madeni ürünlerin ön plana çıktığı söylenebilir.

Tablo 9: Türkiye'nin İran'dan İthalatında Başlıca Ürünler (ITC Trademap)

Ürün Kodu	Ürün Adı	2012	2013	2014
	Toplam İthalat (1000 ABD Doları)	918.333.388	872.118.775	965.585.920
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	286.931.583	312.266.151	338.789.129
3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	42.321.686	50.831.519	124.345.633
2905	Asiklik alkoller ve bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış veya nitrozalanmış türevleri	6.639.189	26.097.695	96.880.946
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	373.024.814	160.368.400	88.385.655
7901	İşlenmemiş çinko	89.322.024	112.348.917	70.142.531
7601	İşlenmemiş alüminyum	69.282.191	46.594.799	68.097.306
2716	Elektrik enerjisi	18.910.251	77.531.058	65.513.633
2713	Petrol koku, petrol bitümeni ve petrol yağlarının veya bitümenli minerallerden elde edilen yağların diğer kalıntıları	282.828	14.179.622	46.978.606
3102	Azotlu mineral veya kimyasal gübreler	27.575.735	55.559.224	39.938.589
5503	Sentetik devamsız lifler (işlem görmemiş)	4.043.087	16.341.390	26.513.892

3.4. İKİ ÜLKE ARASINDAKİ ANLAŞMA VE PROTOKOLLER

Türkiye ve İran arasında geçmişten bu yana imzalanmış olan anlaşma ve protokoller tablo 10'da dikkatinize sunulmuştur.

Tablo 10: Türkiye ve İran arasında geçmişten bu yana imzalanmış olan anlaşma ve protokoller (İran Ülke Raporu, Ekonomi Bakanlığı, 2014, Ankara)

Anlaşma / Protokol	Resmi Gazete Tarihi ve Sayısı	İmza Tarihi
Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması		12.05.1980
Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Anlaşması		09.03.1982

Ticaret Anlaşması	11.06.1997 (23016)	21.12.1996
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması (YKTK) Anlaşması	25.02.2005 (25738)	21.12.1996
Deniz Ticaret Seyrüsefer Anlaşması	15.06.1997 (23020)	21.12.1996
Gümrük Konularında İşbirliği ve Karşılıklı İdari Yardım Anlaşması	01.08.2001 (24480)	23.11.2000
Türk Eximbank-İran İhracat Garanti Fonu (EGFİ) Mutabakat Zaptı		14.06.2001
Türkiye- İran 16. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı	17.04.2002 (24729)	26.12.2001
Çifte Vergilendirmeyi Önleme (ÇVÖ) Anlaşması	09.10.2003 (25254)	17.06.2002
Karma Ulaştırma Komisyonu Mutabakat Zaptı	22.01.2003 (25001)	26.09.2002
Veterinerlik Alanında İşbirliği Anlaşması	15.01.2003 (24994)	02.10.2002
Türkiye-İran 19. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı		21.02.2007
Ortak Ticaret Komitesi 3. Dönem Toplantısı		13.12.2007
Türkiye-İran Sınır Ticareti Ortak Komitesi 4. Dönem Toplantısı Mutabakat Zaptı	28.12.2008(27094)	31.05.2008
Türkiye-İran Sınır Ticareti Ortak Komitesi 5. Dönem Toplantısı Mutabakat Zaptı	29.04.2009(27214)	12.10.2008
Enerji Mutabakat Zaptı		17.11.2008
Türkiye-İran 20. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı		26.11.2008
Türkiye-İran 4. Dönem Ortak Ticaret Komitesi Mutabakat Zaptı		27.04.2009
Türkiye-İran Sınır Ticareti Ortak Komitesi 6. Dönem Toplantısı Mutabakat Zaptı		07.2009
Türkiye-İran 20. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı		03.02.2010

4. ERZURUM-İRAN DIŞ TİCARETİ

Erzurum'un İran ile olan dış ticaretine baktığımızda 2015 yılı ilk ay haricinde dış ticaret fazlası verdiği görülmektedir. Erzurum'dan İran'a ihracat 2013 yılında 4,5 milyon dolar ile tavan yapmış ve son iki yılda düşme eğilimine girmiştir.

Tablo 11: Erzurum'un İran ile Dış Ticareti (TÜİK)

Yıl	İl	Ülke adı	İhracat (\$)	İthalat (\$)
2011	Erzurum	İran	1.237.083	284.269
2012	Erzurum	İran	1.682.245	1.115.896
2013	Erzurum	İran	4.546.641	2.418.923
2014	Erzurum	İran	3.098.246	1.490.714
2015	Erzurum(Ocak- Temmuz)	İran	441.720	2.659.048

Erzurum'un İran'a ihracatında ürün gruplarına baktığımızda 2013 ve 2014 yıllarında en fazla Ağaç ve Orman Ürünleri ihracatı gerçekleştirilmiştir. Son iki yılda Ağaç ve Orman Ürünleri Erzurum'da İran'a gerçekleştirilen ihracatın önemli bir kısmını teşkil etmektedir.

Tablo 12: Ürün grubu bazında Erzurum'dan İran'a İhracat (DAİB)

Ürün Grubu	2013(\$)	2014(\$)
Otomotiv Sanayi	0	194.316
Kimya	438	19.970
Ağaç Ve Orman Ürünleri	4.358.687	2.410.510
Demir, Demir Dışı Metaller ve Adi Metaller	0	136.229
Madencilik Ürünleri	138.736	22.628
Makine Ve Aksamları Sektörü	0	175.000
İklimlendirme Sanayi	0	1.409

Son 5 yıllık dönemde Erzurum'dan en fazla ihracat yapılan ülkelere bakıldığında İran'ın, Erzurum'dan en fazla ihracat yapılan ilk beş ülke arasında olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 13: Erzurum'un En Fazla İhracat Yaptığı İlk 5 Ülke (TİM 2015)

	Toplam İhracat (ABD Doları)	En Fazla İhracat Yapılan İlk 5 Ülke
2010	38.361.000	Nahcivan, Gürcistan, İran, Rusya, Irak
2011	22.907.000	Nahcivan, Rusya, Gürcistan, İran, Özbekistan
2012	45.859.000	Nahcivan, Rusya, Gürcistan, Macaristan, Özbekistan
2013	80.212.000	Nahcivan, Irak, Gürcistan, İran, Ukrayna
2014	34.476.000	Nahcivan , Irak, İran, Gürcistan, Ukrayna

5. AMBARGONUN KALDIRILMASININ TÜRKİYE-İRAN TİCARETİ ÜZERİNE ETKİLERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

5.1. İRAN'A UYGULANAN AMBARGONUN KALDIRILMASINA YÖNELİK ANLAŞMANIN DETAYLARI

2013 yılı Kasım ayında BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi (ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, Rusya) ve Çin (P5+1) ile Cenevre'de yürütülen müzakereler olumlu sonuçlanmış ve İran'ın nükleer faaliyetlerini durdurması karşılığında yaptırımların kaldırılmasını uzun bir sürece yayan Cenevre Sözleşmesi 24 Kasım 2013'te imzalanmış ve 20 Ocak 2014'te yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmenin imzalanmasından sonra AB İran'a uyguladığı ekonomik yaptırımları kaldırma kararı almıştır. ABD'nin uyguladığı yaptırımlarda ise henüz bir değişiklik söz konusu değildir.

Bu kapsamda, İran'ın nükleer programı kapsamında, 20 Ocak 2014 tarihinden itibaren altı aylık süre boyunca uymayı taahhüt ettiği koşullar aşağıda yer almaktadır:

- İran, yüzde 5'in üzerindeki tüm uranyum zenginleştirme faaliyetlerini durduracak ve bu işleme imkân sağlayan teknik bağlantıları sökecek.
- İran, halihazırda elinde bulunan yüzde 20 zenginleştirilmiş uranyum stoğunu (yaklaşık 200 kg) yüzde 5'in altında kalacak şekilde seyreltecek ya da daha fazla zenginleştirilmesi (nükleer bomba için yüzde 90 zenginleştirilmiş olması lazım) olanağını ortadan kaldıracak bir forma dönüştürecek.
- İran, hiçbir türlü yeni santrifüj (Şu anda 1000 tanesi yeni jenerasyon, toplam yaklaşık 19 bin santrifüjü var) kurmayacak.
- İran, hiçbir şekilde yeni jenerasyon santrifüj (Yeni jenerasyon diye bilinen IR-2s santrifüjler, eski model IR-1'lerden 4 kat daha hızlı) kurmayacak ve bunları kullanmayacak.
- İran, Natanz nükleer tesisindeki santrifüjlerin (toplam yaklaşık 7 bin tane) yarısını, Fordo'dakilerin de (toplam yaklaşık 3 bin tane) dörtte üçünü atıl halde bekletecek. Böylece bu santrifüjler uranyum zenginleştirmede kullanılmayacak.
- İran, altı ay boyunca santrifüj üretimini bozulduğu için değiştirilmesi gerekenlerle sınırlı tutacak. Böylece ara anlaşma dönemini santrifüj diplomak için kullanamayacak.
- İran, yeni bir zengileştirme tesisi (Natanz ve Fordo'nun dışında İran'ın Laşkar Abad'ta da lazer zenginleştirme yöntemi uyguladığı iddiaları var) inşa etmeyecek.
- İran, altı aylık dönemde yüzde 3,5 zenginleştirilmiş uranyum stoğunu (yaklaşık yedi ton) artırmayacak. Anlaşma tarihindeki mevcut olan stoğa eklenenler ise oksite dönüştürülecek.

- İran, halen yapımı devam eden Arak Ağır Su Reaktörü'ndeki tüm faaliyetlerini (Fransa'nın önceki turda üzerinde en çok durduğu, bu yüzden anlaşmayı geciktiren konu) durduracak ve plütonyum programında hiçbir ilerlemeye gitmeyecek.

- İran, Arak Reaktörü'ne yakıt ve ağır su transfer etmeyecek. Arak Reaktörü için yakıt üretimini durduracak. Arak Reaktörü'nde ilave yakıt testleri yapmayacak. Arak'a ilave reaktör parçası kurmayacak.

- İran, yeniden işleme kapasitesi sağlayan bir nükleer tesis kurmayacak. Böylece yeniden işleme olmayınca, İran, plütonyumu harcanmış yakıttan ayrıştıramayacak.

- İran, Natanz ve Fordo tesisleri için Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (UAEA) müfettişlerine günlük erişim hakkı sağlayacak. Bu günlük erişimlerde, kapsamlı bir takip için müfettişlere kamera çekimlerini izleme hakkı tanıyacak. Bu erişim, söz konusu tesislerdeki zenginleştirme için çok daha geniş bir şeffaflık getirecek ve ihlallerin tespit süresini kısaltacak.

- İran, UAEA'nın santrifüj montaj tesislerine erişimini sağlayacak.

- İran, UAEA'nın santrifüj rotor parçası üretim ve depolama tesislerine erişimini sağlayacak.

- İran, UAEA'nın uranyum madenleri ve değirmenlerine erişimini sağlayacak.

- İran, UAEA'ya Arak Reaktörü'nün tasarım bilgilerini verecek. Bu bilgi, reaktörle ilgili daha önce ulaşılmamış kritik bilgiler sağlayacak.

- İran, Arak Reaktörü'nde UAEA müfettişlerine daha sık erişim sağlayacak.

- İran, UAEA Koruma Anlaşması'na yapılan ek protokol ve Değiştirilmiş Kod 3.1'te belirtildiği gibi UAEA'ya bazı önemli veri ve bilgileri (İran, UAEA'ya IR-40 diye geçen Arak Reaktörü'ne ait bir bilgilendirme formu vermesini gerektiren Kod 3.1'i UAEA ile 2003'te imzaladı. Ancak anlaşma İran Parlamentosu'nda onaylanmadı. İran, Ahmedinejad'ın seçilmesinden iki yıl sonra, 2007'de de anlaşmayı askıya aldığını açıkladı) sağlayacak.

- İran ve P5+1, UAEA ile birlikte çalışacak bir "Ortak Komisyon" oluşturacak. Ortak Komisyon, İran'ın nükleer programının olası askeri boyutu ve İran'ın Parçin'deki (Tahran'a 30 km uzaklıkta bir askeri üs) faaliyetleri de dahil, geçmiş ve şimdiye ait endişeleri çözümlenmek için UAEA ile beraber çalışacak.

Bu çerçevede, P5+1 ülkelerinin, 20 Ocak 2014 tarihinden itibaren İran'a altı aylık süreyle sağlanacağı taahhüt edilen kolaylıklar aşağıda yer almaktadır:

1. Anlaşma tarihinden itibaren altı ay boyunca İran aleyhine yeni bir yaptırım kararı alınmayacak.

2. İran'a yönelik olarak uygulanmakta olan altın, değerli madenler, otomotiv sektörü, petrokimya yaptırımlarının ve söz konusu sektörlerdeki ticari işlemlere ilişkin sigortacılık, taşımacılık ve mali hizmetler yaptırımlarının uygulanması altı ay süreyle dondurulacak.

3. Belirli İran havayolu şirketleri için lisans güvenliği mekanizması kaynaklı tamir, denetim işlemlerine ve uçak yedek parça ürünleri satışına, montajına altı ay süreyle izin verilmesi ve söz

konusu sektördeki ticari işlemlere ilişkin sigortacılık, taşımacılık ve mali hizmetler yaptırımlarının uygulanması altı ay süreyle dondurulacak.

4. İran'ın, Avrupa Birliği ülkeleri ve ABD haricindeki ülkelere petrol satışına, mevcut azaltılmış haliyle, izin verilmesi ve söz konusu satış işlemleri konusunda sigortacılık ve taşımacılık yaptırımlarının uygulanmasının altı ay süreyle dondurulması (İran'ın petrol ihracatına yönelik yaptırımların uygulanmasına devam edilmekte olup, söz konusu kolaylık, İran'ın 2013 yılı verilerine göre zaten önemli ölçüde azaltılmış olan petrol ihracatının daha da azaltılmasına yönelik yeni bir yaptırım uygulanmaması anlamına gelmektedir.) ve İran'ın anlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden itibaren altı aylık süre boyunca anlaşma konusu yükümlülüklerine uyması durumunda, İran'ın petrol ihracatından kaynaklanan 4,2 milyar ABD Doları tutarındaki gelirinin taksitler halinde İran'a transferine izin verilecek. (Söz konusu madde aşamalı olarak uygulanacak ve İran'ın %20'ye kadar gerçekleştirmiş olduğu uranyum zenginleştirmesini etkisiz kılmaya yönelik olarak gerçekleştireceği her bir aşama karşılığında İran'ın petrol ihracatından kaynaklanan 4,2 milyar ABD Doları tutarındaki gelirinin taksitler halinde İran'a transferine izin verilecektir.)

5. İran'ın gıda, tarımsal ürünler, ilaç ve tıbbi cihaz ithalatının kolaylaştırılmasına yönelik tedbirler alınacak.

Altı ay boyunca yürürlükte kalan bu anlaşma süresince petrokimya ürünleri ihracatı, değerli madenler, otomotiv ve otomotiv yan sanayi ürünleri ithalatında kolaylıklar sağlanmış ve İran'ın nükleer programına ilişkin daha detaylı bir anlaşmanın hazırlıkları yürütülmüş ancak

Söz konusu geçici anlaşmanın süresi 30 Haziran 2015'e kadar uzatılmış ve İran'ın nükleer programına ilişkin nihai anlaşmaya yönelik müzakereler anılan tarih süresince devam edecektir.

5.2. AMBARGONUN KALDIRILMASININ TÜRKİYE-İRAN TİCARETİNE ETKİLERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Türkiye'yi çok yakından ilgilendiren bu düzenlemeyle İran'a uygulanan altın ve değerli maden yaptırımı hafifletilecek. İran'ın otomotiv endüstrisi üzerindeki ve İran'a yılda yaklaşık 1.5 milyar dolar gelir sağladığı hesaplanan petrokimya ihracatı üzerindeki baskı da kaldırılacak.

Ambargo nedeniyle son iki yılda 10 milyar dolardan 4 milyar dolara gerileyen Türkiye'nin İran'a olan ihracatının, önümüzdeki iki yılda yeniden 8-10 milyar dolara çıkabileceği öngörülmüşken; gıda, kimya ve otomotiv yan sanayinin artan ticaretten öncelikle faydalanacak sektörler olarak öne çıkması bekleniyor.

Demir-çelik sektörünün de ambargo döneminde gerileyen ihracatın artması öngörülmektedir. Bu konu ile ilgili Türkiye Çelik Üreticileri Derneği Genel Sekreteri Veysel Yayan'ın bir açıklaması ise şu şekildedir: "Ambargolardan önce Türkiye'nin İran'a bazı kalemlerde yıllık 600,000 ton ihracatı bulunuyordu. Ambargo sonrası bu sıfırlandı. Ambargonun kaldırılmasıyla bu pazar yeniden

canlanabilir".

Ambargonun kaldırılmasıyla İran petrolünün uluslararası piyasaya entegre olacağını düşündüğümüzde muhtemelen İran petrolü global petrol fiyatlarını aşağı çekecektir ve bu durumun Türkiye ekonomisine önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Benzer bir şekilde altın fiyatlarının uluslararası piyasada düşeceğini öngörüldüğünde petrol ile birlikte değerlendirildiğinde bu iki husus ülkemizin cari açığı ve enflasyonu üzerinde olumlu etkilerde bulunacaktır.

İran'ın uluslararası enerji piyasasına tam entegre olması ülkemizin enerji koridoru rolünü daha da güçlendirecektir. Bu kapsamda İran petrolünün ve doğalgazının Avrupa'ya nakledilebilmesi üzerine geliştirilecek projelerde yine ülkemiz kilit bir rol oynayacaktır.

İran'ın bloke edilmiş vaziyetteki 6-7 milyar dolarlık kaynağını tekrar kullanabilecek olması kısa vadede İran'ın ithalatında bir artışa sebep olacağı öngörülebilir. Bu durumda gıda, ilaç, tıbbi malzeme ve otomotiv yedek parçaları, demir-çelik gibi sektörlerde komşu ülke İran'da oluşabilecek yoğun talep ülkemizdeki firmalar için bir fırsat oluşturabilir.

Genel olarak ekonominin canlanması ve refahın artması, İran'da talebin artmasına sebep olacağı değerlendirilmektedir. Bu durum şüphesiz ülkemiz için önemli bir fırsattır. Özellikle tüketime yönelik olarak artacak talebi karşılama noktasında Müslüman ve komşu bir ülke olarak ülkemizin bu durumdan olumlu yönde istifade edeceği düşünülmektedir. İran sınırına yakın şehirlerimizde sınır ticaretinin ve İran'a ihracatın artacağı tahmin edilmektedir.

Ülkemizin İran'a olan ihracat kalemlerinde çeşitlenme olacağı ve uzun yıllardır açık veren İran dış ticaret verilerimizin dengelenebilmesi adına bu sürecin bir fırsata dönüştürülebileceği düşünülebilir. İran'dan ithal ettiğimiz doğalgaz ve petrole karşılık ambargonun gevşetildiği ve kaldırıldığı alanlarda ihracata ağırlık verilerek dış ticaret dengesi sağlanabilir.

Dünyadaki genel ekonomik durumun neticesi olarak son bir yıldır daralan ihracat pazarlarımız neticesinde yıllık ihracat rakamlarımızda da düşüş yaşanmıştı. TİM'in verilerine göre Temmuz ayında açıklanan yıllık ihracat rakamlarımız yaklaşık olarak 8 milyar dolar civarında düşmüştür. İran pazarının devreye girmesi son dönemde ihracatta yaşanan geçici durgunluğun aşılmasında önemli bir fırsat olabilir.

5.3. İRAN'A İHRAÇ POTANSİYELİMİZ OLAN ÜRÜNLER

5.3.1. Tarım ve Gıda Ürünleri İhraç Potansiyelimiz

Bakliyat

İran 2013 yılında 27 milyon dolarlık kuru baklagiller ithalatı gerçekleştirmiştir. Pazarda, %63'lük paya sahip ABD lider olup Türkiye % 4 lük payı ile 4. sırada yer almaktadır. Türkiye 2013 yılında toplamda 211 milyon dolarlık bakliyat ihraç etmiş fakat İran'a sadece 1 milyon dolarlık bakliyat ihracatı gerçekleştirebilmiştir.

Bitkisel Yağlar

İran 2012 yılında 1 milyar 835 milyon dolarlık bitkisel yağ ithalatı gerçekleştirmiştir. Bitkisel yağ ithalatının neredeyse tamamı palm yağı, soya yağı ve ayçiçek yağından oluşmaktadır. Söz konusu ürünler haricinde Türkiye'nin de söz sahibi olduğu ve rekabet edebileceği bir ürün olan margarin ithalatı ise 40 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir.

Türkiye, 2013 yılındaki 16 milyon dolar tutarındaki ithalatı ile pazarda %36'lık bir paya sahiptir. En yakın takipçileri ise Endonezya ve Malezya'dır.

Mısır

Mısır, İran tarafından ithal edilen en önemli hububat ürünüdür. 2013 yılı istatistiklerine göre 950 milyon dolar tutarında bir ithalat gerçekleştirmiştir. Brezilya ve Ukrayna ülkenin Mısır ithalatının yaklaşık %87'ni sağlamaktadır. Türkiye 2013 yılında 88 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirmiş olup İran'a yaptığı ihracat 4,5 milyon dolardır.

Tohumlar

İran 2013 yılında 60 milyon dolarlık tohum ithalatı gerçekleştirmiştir. Bu ithalatın sadece 400 bin dolarlık kısmı Türkiye tarafından sağlanmıştır. Hollanda, ABD ve Fransa İran'ın toplam talebinin % 73 ünü karşılamaktadır.

Sert Kabuklu Meyveler

İran'ın 2013 yılında 14 milyon dolarlık soyulmuş kabuklu meyveler ithalatı gerçekleştirmiştir. Türkiye 7 milyon dolarlık ihracatıyla pazarın talebinin % 50'ni karşılamaktadır. İran bu kalemden en çok ceviz ithal etmekle birlikte bir miktar badem ithalatında da bulunmuştur.

Sekerli ve Çikolatalı Mamuller

Yüksek gümrük vergi oranlarına uygulanan bu ürün grubunda, İran 2013 yılında 9 milyon dolarlık kakao içermeyen şekerli mamuller ithalatı gerçekleştirmiştir. 3 milyon dolar ile Türkiye İran'ın ithalatının %33'lük kısmını gerçekleştirmiştir. Ambargo sonrasında İran'da ortaya çıkacak talep artışı ile beraber bu sektörün de hareketleneceği düşünülmektedir.

Tablo 14: Bazı Tarım ve Gıda Ürünlerinin İran Dış Ticaretindeki Durumu(TUİK, Ekonomi Bakanlığı İran Raporu)

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	İran'ın Toplam İthalatı 2013 (Milyon Dolar)	Türkiye'nin İran'a İhracatı 2013 (Milyon Dolar)	Dünya İthalatında İran'ın Payı(%)	Türkiye'nin İran'a İhracatında Değişim 2012-2013 (%)	İran'ın Toplam İthalatındaki Değişim 2012-2013 (%)	Türkiye'nin Ülkeye ihracatı 2014 (Milyon Dolar)	İran'ın İthalatında İlk Üç Ülke ve Pazar Payları (2013)	İran'ın Türkiye'ye ve Diğer Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Hububat	1005	Mısır	954	4,5	2,9	-5	-22	2,7	Brezilya(%52) Ukrayna(%35) Rusya(%6)	% 4-45
Sert Kabuklu Meyveler	0802	Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş kabuğu çıkarılmış/soyulmuş)	14,7	7,3	0,1	10	1	25	Türkiye (%50) Ukrayna (%37) Moldova(%6)	% 45-90
Hububat	1209	Ekim amacıyla kullanılan tohum meyve ve sporlar	58,8	0,4	1	287	-8	0,35	Hollanda (%30) ABD(%27) Fransa (%16)	% 4-20
Bitkisel Yağlar	1517	Margarin	40,5	16,2	0,7	24	10	7	Türkiye (%40) Malezya (%22) Endonezya(%22)	%10-55

Bakliyat	0713	Kuru Baklagiller(Kabuksuz taneleri ikiye ayrılmış)	27,8	1,1	0,3	-80	72	Tespit Edilemedi	ABD(%63) Çin %(14) Hindistan(%13) Türkiye(%4)	% 5-90
Şekerli ve Çikolata Mamuller	1704	Kakao içermeyen şeker mamulleri(beyaz çikolata dahil)	9,2	3,0	0,1	-45	-25	3,7	Türkiye(%33) Çin (%22) G.Kore(%26)	%75

5.3.2.Sanayi Ürünleri ve Hizmetler İhraç Potansiyelimiz

Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünleri

Güzellik makyaj ve cilt bakımı için müstahzarlar (GTİP: 3304) ürününe ilişki İran tarafından 2013 yılında 57 milyon dolarlık bir ithalat gerçekleştirilmiştir. Bu ithalatın 17,5 milyon dolara tekabül eden %18'lik kısmı ise Türkiye tarafından karşılanmıştır. Fransa'nın pazar lideri olduğu bu sektörde, Türkiye ikinci sırada yer almakta ve Almanya Türkiye'nin ardından üçüncü sırada yer almaktadır.

Kumaş

İran, kumaş ithalatı açısından dünyanın önde gelen ülkelerinden biridir. Sanayi ürün ithalatının neredeyse tamamına ilişkin ithalatında bir düşüş gerçekleşmiş olmasına rağmen söz konusu sektörde (Kadife, peluş ve halkalı, tırtıl mensucat; GTIP: S801) 2013 yılında bir önceki yıla göre yüzde 44 oranında bir artış gerçekleşmiştir. 2013 yılında gerçekleştirdiği 98 milyon dolarlık ithalat oranıyla dünya ithalatında yüzde 4,1 pay almıştır. Bu sektörde İran'a en fazla ihracat yapan ülke Çin Halk Cumhuriyeti'dir.

Otomotiv Ana ve Yan Sanayi

Otomotiv ana ve yan sanayi ürünlerinde İran önemli bir pazardır. Bu çerçevede, uygulanan ambargo çerçevesinde söz konusu ürünlerin İran'a ihracatında sıkıntılar olsa da ambargonun kaldırılmasıyla önemli bir pazar olacağı düşünülmektedir.

Söz konusu sektöre ilişkin, dört ana ürün bazında ihracatın arttırılabileceği düşünülmektedir. Motorlu kara taşıtlarının aksam ve parçaları (GTIP: 8708), İçten yanmalı motorların aksam ve parçaları (GTIP:8409), Kauçuktan yeni dış lastikler (4011),Transmisyon milleri, kranklar, yatak kovanları, dişliler, çarklar (GTI: 8483) önemli potansiyel ürünler olarak belirlemektedir. Bu çerçevede, 2013 yılı içerisinde ambargo ve İran'ın yaşadığı döviz sıkıntılarının da etkisiyle yüksek düşüş oranlarıyla karşılaştığı görülmektedir. Çin'in pazar lideri olduğu bu sektörde, pay oranının artabileceği değerlendirilmektedir.

Bahsedilen 4 ürün grubunda İran 2013 yılında 1,1 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirmiştir. Bu ithalatın 104 milyon dolarlık kısmı Türkiye'den tedarik edilmiştir. Bu 4 ürün gurubunda da İran en fazla ithalatı Çin'den gerçekleştirmiştir. Bu sektörde İran'ın diğer önemli tedarikçileri G.Kore, Almanya ve Türkiye'dir. Otomotiv ana ve yan sanayi ambargo sonrasındaki dönemde üzerine yoğunlaşılması gereken sektörlerin başında gelmektedir.

Pompa ve Kompresörler

İran, Hava vakum pompası, hava gaz kompresörü (GTİP: 8414) ürününe ilişkin 2012 yılında 81 milyon dolar tutarında bir ithalat gerçekleştirmiştir. Türkiye 12,3 milyar dolarlık ithalatıyla %2'lik bir paya sahiptir. Almanya ve Çin pazarın büyük bölümünü elde tutmaktadır. 2012 yılında bir önceki yıla oranla %30 civarında ciddi bir düşüş yaşanmış olmakla birlikte, 5 yıllık ortalamaya bakıldığında artış eğilimi olduğu görülmektedir.

Sıvılar için pompalar, sıvı elevatörleri (GTİP: 8413) ürününe ilişkin 2013 yılında 492,3 milyon dolar tutarında bir ithalat gerçekleştirmiştir. Türkiye 10,3 milyon dolarlık ithalatıyla %2'lik bir paya sahiptir.

Boru Ve Bağlantı Parçaları

GTİP kodu 8481 olan (Muslukçu, borucu eşyası basınç düşürücü, termostatik valf dahil) sektörde İran 2013 yılında 452 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirmiş olup toplam ithalatın % 35'lik kısmı Çin'den gerçekleştirilmiştir. Türkiye bu sektörde İran'a 2013 yılında 47 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirmiş olup İran'ın toplam ithalatında % 10'luk bir pay elde etmiştir.

Mobilya

İran 2013 yılında toplamda 209 milyon dolarlık ithalatı gerçekleştirmiştir. Türkiye 2013 yılında İran'a 20 milyon dolarlık mobilya ihracatı gerçekleştirmiştir. 2013 yılında toplamda 1,5 milyar dolara yakın ihracat gerçekleştirmiş olan Türkiye mobilya sektörünün İran pazarından daha fazla pay alabileceği değerlendirilmektedir.

Çin İran'ın mobilya ithalatının %84'nü karşılamaktadır. Türkiye %10'luk pazar payı ile ikinci sıradadır.

İlaç Sanayi

2013 yılında GTİP kodu 3004 olan (Tedavide korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar dozlandırılmış) İlaç Sanayi sektöründe İran 925 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirmiştir.

2013 yılında toplam 680 milyon dolarlık ihracat gerçekleştiren Türkiye ilaç sektörü İran'a 84 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirerek % 9'luk pay almıştır. İlaç sanayinde İran'a en fazla ihracat yapan ülkeler ise Almanya ve Fransa'dır.

Demir Çelik-İnşaat Malzemeleri

7210 GTİP kodlu(Demir çelik yassı mamul kaplı sıvanmış 600mm. den geniş) sektörde İran'ın 2013 yılı toplam ithalatı 436 milyon dolardır. Ülkemizin bu sektördeki yıllık ihracatı 2013 yılında 515 milyon dolar olmasına rağmen İran'ın bu sektördeki toplam ithalatından çok sınırlı bir pay alabilmiştir. Türkiye'nin 2013 yılında bu sektörde İran'a ihracatı 2,2 milyon dolardır. İran'a bu sektörde en fazla ihracatı Çin, G.Kore ve Hindistan'dan yapılmaktadır.

Bir diğer demir-çelik grubu ürünü olan 7207 GTİP kodlu (Demir alaşımsız çelikten yan mamuller) sektöründe İran 2013 yılında 157,3 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirmiş olup bu ithalatın 16,3 milyon dolarlık kısmını Türkiye'den ithal etmiştir. Bu sektörde İran en fazla ithalatı %41 ile Rusya'dan gerçekleştirmiştir.

7216 GTİP kodlu(Demir alaşımsız çelikten profil) sektöründe İran'ın en önemli ithalat partneri Türkiye'dir. 2013 yılında İran'ın gerçekleştirmiş olduğu 87,9 milyon dolarlık ithalatın 59,7 milyon dolarlık kısmı Türkiye'den ithal edilmiştir.

Bevaz Eşya

İran 8418 GTİP kodlu (Buzdolapları ve Dondurucular) sektörde 2013 yılında toplamda 349 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirmiştir. Bu sektörde 2013 yılında 2 milyar dolara yakın bir ihracat gerçekleştiren Türkiye'nin İran'a ihracatı ise 7,1 milyon dolardır. Bu sektörde İran pazarına hakim olan ülke %77 ile G.Kore'dir. Çin İran'ın ithalatının % 10'nu tedarik etmiştir.

Ülkemizin ihracatta çok güçlü olduğu bu sektörde müteşebbislerimizin İran pazarına daha fazla ağırlık vermeleri durumunda ülkemizin bu sektörde İran pazarından daha fazla pay alabilecekleri değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan 8450 GTİP kodlu (Çamaşır yıkama makineleri) sektörde İran 2013 yılında 194 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirilmiş olup bu ithalatın %2'si Türkiye'den sağlanmıştır. Bu sektörde de %59'luk pazar payı ile G.Kore İran pazarının lideri konumundadır. Çin %33'lük pay ile ikinci sıradadır. 2013 yılında dünya geneline 812 milyon dolarlık çamaşır makinesi ihraç eden ülkemizin bu sektörde de İran pazarında daha fazla pay alabileceği değerlendirilmektedir.

Medikal Ürünler ve Cihazlar

9018 GTİP kodlu tıpta, cerrahide dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan alet ve cihazlar sektörüne baktığımızda İran 2013 yılında bu sektörde 370,6 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirmiştir. İran bu sektördeki ithalatının 3,8 milyon dolarlık kısmını Türkiye'den gerçekleştirmiştir. Bu sektörde İran en fazla ithalatı Hollanda, Almanya ve Belçika'dan gerçekleştirmektedir. Türkiye 2013 yılında bu sektörde toplamda 152 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir. İran'a yapılan ihracat bu sektörde Türkiye'nin gerçekleştirmiş olduğu toplam ihracatın % 2'ne tekabül etmektedir.

Elektrikli Makineler ve Kablolar

8504 GTİP kodlu Elektrik transformatörleri ve statik konvektörler ürün grubunda İran 2013 yılında 199 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirmiş olup 12,6 milyon dolarlık kısmını Türkiye'den ithal etmiştir. Bu sektör Türkiye'nin ciddi manada ihracat yaptığı sektörlerdendir. Bu sektörde Türkiye 2013 yılında 906 milyon dolar ihracat gerçekleştirmiştir. Bu sektörde İran'a en fazla ihracatı Çin ve Almanya'nın yapmaktadır. İran pazarına biraz yoğunlaşılması durumunda bu sektörde İran'a daha fazla ihracat yapılabileceği değerlendirilmektedir.

Dolum ve Ambalaj Makineleri

Türkiye'nin güçlü olduğu bir başka ürün grubu olan 8422 GTİP kodlu yıkama, temizleme, kurutma, doldurma vb. işler için makine, cihaz ürün grubuna baktığımızda bu sektörde İran 2013 yılında 163 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirmiştir. Bu ithalatın 7 milyon dolarlık kısmını Türkiye'den tedarik etmişlerdir. Bu sektörde İran en fazla ithalatı İtalya, G.Kore ve Almanya'dan gerçekleştirmiştir.

Türkiye bu sektörde 2013 yılında dünya geneline 558 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir. İran'a yapılan 7 milyon dolarlık ihracat Türkiye'nin ihracatının % 1'ne denk gelmektedir. Bu sektörde de İran'a daha fazla odaklanması Türkiye'nin Pazar payını artıracaktır.

İş ve Maden Makinaları

8431 GTİP kodlu İş ve inşaat makinelerinin aksam ve parçaları ürün grubuna göz attığımızda 2013 yılında İran bu sektörde 227 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirmiş olup bunun %11'e tekabül eden 24 milyon dolarlık kısmı Türkiye'den tedarik edilmiştir. Türkiye bu sektörde 2013 yılında 553 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirmiş olup toplam ihracatının %4'nü İran'a gerçekleştirmiştir.

Tablo 15: Bazı Sanayi Ürünlerinin İran Dış Ticaretindeki Durumu (TÜİK, Ekonomi Bakanlığı İran Raporu)

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	İran'ın Toplam İthalatı 2013 (Milyon Dolar)	Türkiye'nin İran'a İhracatı 2013 (Milyon Dolar)	Dünya İthalatında İran'ın Payı (%)	Türkiye'nin İran'a İhracatında Değişim 2012-2013 (%)	İran'ın Toplam İthalatında ki Değişim 2012-2013 (%)	İran'ın İthalatında İlk Üç Ülke ve Pazar Payları (2013)	İran'ın Türkiye'ye ve Diğer Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Mobilya	9403	Diğer Mobilyalar vb. aksam, parçaları	209,9	20	0,3	-28	32	Çin (%84) Türkiye (%10) İtalya (% 2)	% 45-60 (MFN)
Elektrikli Makineler ve Kablolar	8504	Elektrik transformatörleri ve statik konvertörler	199,1	12,6	0,2	-18	-5	Çin (%52) Almanya (%20) İtalya (%9)	% 4-30 (MFN)
Oto Ana ve Yan Sanayisi	4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	254,5	9,8	0,3	-46	-12	Çin(%37) G.Kore(%29) Hindistan(%10)	% 5-30 (MFN)
İş ve Maden Makineleri	8474	Toprak, taş, metal cevheri vb. ayıklama, eleme, vb. için makineler	208,6	11,2	1	-47	14	Çin(%57) Almanya(%12) Türkiye(%5)	%4-15 (MFN)
Sofra ve Mutfak Eşyaları	7013	Masa, mutfak, tuvalet, ev, tezyinatı vb. için cam eşya	179,8	11,6	2,1	-19	27	Çin(%83) Türkiye(%6) Çek Cum.(%4)	% 45 (MFN)
Oto Ana ve Yan Sanayisi	8483	Transmisyon milleri, kranklar, yatak kovanları dişliler, çarklar	128,2	10,8	0,2	-24	-5	Çin(%37) Almanya(%21) Ukrayna (%9) Türkiye(%8)	% 4-15 (MFN)
Elektrikli Makineler ve Kablolar	8507	Elektrik akümülatörleri	101	5,3	0,3	-69	-25	G. Kore(%42) Çin(%30) Tayland (%8) Türkiye(%5)	% 4-40 (MFN)
Kâğıt ve Karton Ürünleri	4811	Kağıt, karton selüloz vatka ve selüloz liften tabakalar	148,4	48,2	0,8	43	0	Türkiye (%32) Çin (%25) Almanya(%17)	% 4-40 (MFN)

Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünleri	3304	Güzellik makyaj ve cilt bakımı için müstahzaları	57,1	17,5	0,2	67	-18	Türkiye (%31) Fransa (%24) Almanya(%14)	% 20-50 (MFN)
Kumaş	5801	Kadife, peluş ve halkalı tırtıl, mensucat	98,1	15,6	4,1	44	44	Çin(%84) Türkiye(%16)	% 70 (MFN)
Beyaz Eşya	8450	Çamaşır yıkama makineleri	194,4	3,8	1,4	-70	-24	G.Kore(%59) Çin(%33) Türkiye (%2)	% 15-40 (MFN)
Pompa ve Kompresörler	8413	Sıvılar İçin Pompalar, Sıvı Elevatörleri	307,6	12	0,5	3	-25	Çin(%47) Almanya(%14) İtalya(%12)	% 10-30 (MFN)
Oto Ana ve Yan Sanayi	8708	Motorlu Kara Taşıtlarının aksam ve parçaları	613,7	62,2	0,2	-63	-38	Çin(%39) G.Kore(%21) Türkiye(%10) Romanya (%9)	% 4-25 (MFN)
Demir Çelik ve İnşaat Malzemeleri	7207	Demir alaşımsız çelikten yan mamuller	157,3	16,3	0,6	-96	-88	Rusya(%41) G.Kore(%39) Türkiye (%10)	% 4 (MFN)
Pompa ve Kompresörler	8414	Hava vakum pompası, hava gaz kompresörü, termostatik valf dahil Vantilatör, aspiratör	492,3	10,3	0,7	-16	-14	Çin(%33) Almanya(%24) Malezya(%9)	% 4-45 (MFN)
Boru ve Bağlantı Parçaları	8481	Muslukçu, borucu eşyası basınç düşürücü, termostatik valf dahil	452,5	47,2	0,5	7	-37	Çin(%35) İtalya(%11) Türkiye(%10) İspanya(%10)	% 4-55 (MFN)
İlaç Sanayi	3004	Tedavide korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar dozlandırılmış	925,6	84,8	0,3	109	23	Almanya(%18) Fransa(%17) İsviçre (%11) Türkiye(%9)	% 4-65 (MFN)
Demir Çelik İnşaat Malzemeleri	7210	Demir çelik yassı mamul kaplı sıvanmış (600mm den geniş)	436,6	2,2	0,9	-86	-9	Çin(%42) G.Kore(%27) Hindistan(%24)	% 4-10 (MFN)
Beyaz Eşya	8418	Buzdolapları ve Dondurucular	349,1	7,1	0,8	-78	-34	G.Kore(%77) Çin(%10) Hindistan(%6) Türkiye (%2)	% 4-50 (MFN)

Oto Ana Sanayi ve Yan Sanayi	8409	İçten yanmalı motorların aksam ve parçaları	135,7	21,8	0,2	33	-26	Çin(%41) Türkiye(%16) Hindistan(%10) Almanya(%10)	% 4-25 (MFN)
Demir Çelik İnşaat Malzemeleri	7216	Demir alaşımsız çelikten profil	87,9	59,7	0,6	-38	-33	Türkiye(%68) G.Kore(%16) Ukrayna(%4)	% 4-10 (MFN)
İş ve Maden Makinaları	8431	İş ve inşaat makinelerinin aksam ve parçaları	227,1	24,1	0,3	-21	-12	Çin(%50) İtalya(%22) Türkiye(%11)	% 4-35 (MFN)
Medikal Ürünler ve Cihazlar	9018	Tıpta, cerrahide dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan alet ve cihazlar	370,6	3,8	0,4	-10	2	Hollanda(%17) Almanya(%15) Belçika(%14) G.Kore(%11)	% 4-35 (MFN)
Dolum ve Ambalaj Makineleri	8422	Yıkama, temizleme, kurutma, doldurma vb. işler için makine, cihaz	163,3	7,1	0,6	-26	-29	İtalya(%31) G.Kore(%24) Almanya(%18)	% 4-45 (MFN)

6. SONUÇ

İran'ın Haziran 2013 te yapılan seçimlerden sonra batı ile ilişkilerini düzelterek hamleler yapması ve ambargonun kaldırılmasına yönelik yapmış olduğu anlaşma ülkemizi doğrudan olumlu yönde etkileyecektir.

Ülkemizin İran ile sınır komşusu olması, iki ülke insanının aynı dine mensup olması ve İran'ın ülkemize yakın konumdaki iki büyük eyalette bizimle aynı dili konuşan Azerilerin yaşıyor olması ambargonun kaldırılması sonrasında İran ile olan ticaretimizin gelişmesini hızlandıracak önemli saiklerdir.

Bu yeni başlayan süreçte ülkemiz girişimcilerinin İran pazarını çok iyi etüt ederek bu potansiyeli değerlendirmeleri ülkemizin 2023 ihracat hedeflerini yakalamada önemli bir fırsat olacaktır.

7. KAYNAKÇA

İran Ülke Bülteni, DEİK, Ankara, 2015.

İran Ülke Raporu, Sinan YÜZAL, Ekonomi Bakanlığı, 2014 Ankara.

www.tuik.gov.tr

www.ekonomi.gov.tr

www.trademap.org

<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/25194798.asp>

<http://www.cnnturk.com/haber/ekonomi/dunya/irana-ambargo-kaldirilirsa>

<http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2015/04/turkey-iran-how-will-benefit-from-lifting.html#>